

Kulttuuri hyvinvointialueilla: Kulttuuriin liittyvät toimenpidekirjaukset hyvinvointisuunnitelmissa

Laatinut taiteilija-asiantuntija Venla Korja,
Kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijapalvelut, Taiteen edistämiskeskus, 2024
Graafinen suunnittelu ja kuvitukset Elina Johanna Ahonen

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

Kulttuuri hyvinvointisuunnitelmissa

- Tämä on koonti 1.1.2023 aloittaneiden hyvinvointialueiden hyvinvointisuunnitelmien kulttuurikirjauksista.
- Materiaalia voi hyödyntää esimerkiksi hyvinvointisuunnitelmien päivitystyössä tai kulttuurihyvinvoinnin alueellisen kehittämistyön tukena.
- Materiaalia varten on tarkasteltu hyvinvointisuunnitelmien taiteeseen, kulttuuriin ja kulttuurihyvinvointiin liittyviä toimenpidekirjauksia, jotka koskevat hyvinvointialueita.
- Hyvinvointisuunnitelmien taiteeseen, kulttuuriin ja kulttuurihyvinvointiin liittyvät kirjaukset on jaoteltu kahdeksaan teemaan.

Aineiston rajaus

- Materiaalissa käsitellään niitä hyvinvointialueiden hyvinvointisuunnitelmia, jotka ovat aluevaltuuston hyväksymiä ja löytyneet verkosta 19.2.2024 mennessä.
- Materiaalia varten on tarkasteltu vain varsinaisia hyvinvointisuunnitelmia, ei niiden liitteitä.
- Edellisten kriteerien mukaisesti tarkasteluun valikoituivat seuraavien 12 hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmat:
 - Etelä-Karjala (E-K)
 - Etelä-Pohjanmaa (E-P)
 - Etelä-Savo (E-S)
 - Itä-Uusimaa (I-U)
 - Kainuu (K)
 - Keski-Pohjanmaa (K-P)
 - Kymenlaakso (Ky)
 - Länsi-Uusimaa (L-U)
 - Pirkanmaa (P)
 - Pohjanmaa (Po)
 - Vantaa ja Kerava (VK)
 - Varsinais-Suomi (V-S)

Kulttuurikirjaukset hyvinvointisuunnitelmissa

1. Lisätään kulttuurihyvinvointitietoisuutta
2. Edistetään kulttuurihyvinvointia suunnitelmallisesti
3. Toimitaan monialaisissa verkostoissa
4. Integroidaan kulttuurihyvinvointi osaksi sote-palveluita
5. Toteutetaan kulttuurihyvinvointia osana palvelu- ja elintapaohjausta
6. Poistetaan osallistumisen esteitä
7. Vahvistetaan kulttuurihyvinvointiin liittyvää tietopohjaa ja rakenteita
8. Ohjataan rahoitusta kulttuurihyvinvointiin

1. Lisätään kulttuurihyvinvointitietoisuutta

- Tunnistetaan [taide ja kulttuuri perusoikeudeksi](#) ja keskeiseksi osallistumismuodoksi (E-S) sekä tunnistetaan kulttuurin merkitys hyvinvoinnin edistämisessä (VK) ¹
- Viestitään kulttuurihyvinvoinnin merkityksestä yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointiin (P)
- Rakennetaan käytäntö viestiä kulttuurihyvinvointipalveluista sotepalveluissa (P)

2. Edistetään kulttuurihyvinvointia suunnitelmallisesti

- Luodaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma ja toimeenpannaan se (E-P, P, Ky, VK, K-P)
- Jatketaan yhteistyötä taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa (VK)
- Luodaan yksikkökohtaiset kulttuurihyvinvointisuunnitelmat, ml. sairaalapalvelut (Ky, P)
- Toimitaan maakunnallisen kulttuuristrategian mukaisesti (E-S)

3. Toimitaan monialaisissa verkostoissa

- Huolehditaan, että keskeisissä [HYTE-työtä edistävissä alueellisissa työryhmissä](#) on kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijaedustus (P) ²
- Osallistutaan [Taikusydän](#)-alueverkoston toimintaan (K) ³
- Tuetaan verkostotyöllä toimintakykyä ylläpitäviä kulttuuri- ja liikuntapalveluita (E-S)

4. Integroidaan kulttuurihyvinvointi osaksi sote-palveluita

- Tunnistetaan taide ja kulttuuri perusoikeudeksi ja keskeiseksi osallistumismuodoksi (E-S)
- Järjestetään pitkäaikaishoidon palvelujen osana hyvinvointia tukevia kulttuuri- ja kirjastopalveluja sekä vapaata sivistystyötä (P)
- Otetaan käyttöön henkilökohtaiset [kulttuurikirjaamiset](#) ja -suunnitelmat, esim. kulttuuri-RAI (P) ⁴
- Huomioidaan taide osana hoito- ja laitosympäristöä (E-K, VK)
- Koulutetaan sote-palveluiden työntekijöitä kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta (E-S)

5. Toteutetaan kulttuurihyvinvointia osana palvelu- ja elintapaohjausta

- Tunnistetaan, otetaan puheeksi ja ohjataan asiakkaita hyvinvointia tukevien kulttuuripalveluiden pariin (P, Po, VK)
 - Näitä ovat esimerkiksi yleiset kulttuuri- ja kirjastopalvelut ja kansalaisopistojen sisällöt
- Otetaan käyttöön kulttuurilähete tai muu vastaava (Ky, P)
- Otetaan kulttuurihyvinvointi osaksi [elintapaohjausta](#) (I-U, K-P) ⁵
- Tarjotaan asiantuntemusta kulttuurihyvinvoinnista elintapaohjauksen tueksi (V)
- Lisätään kulttuuripalvelutarjotin osaksi elintapaohjauksen palvelutarjotinta (P)

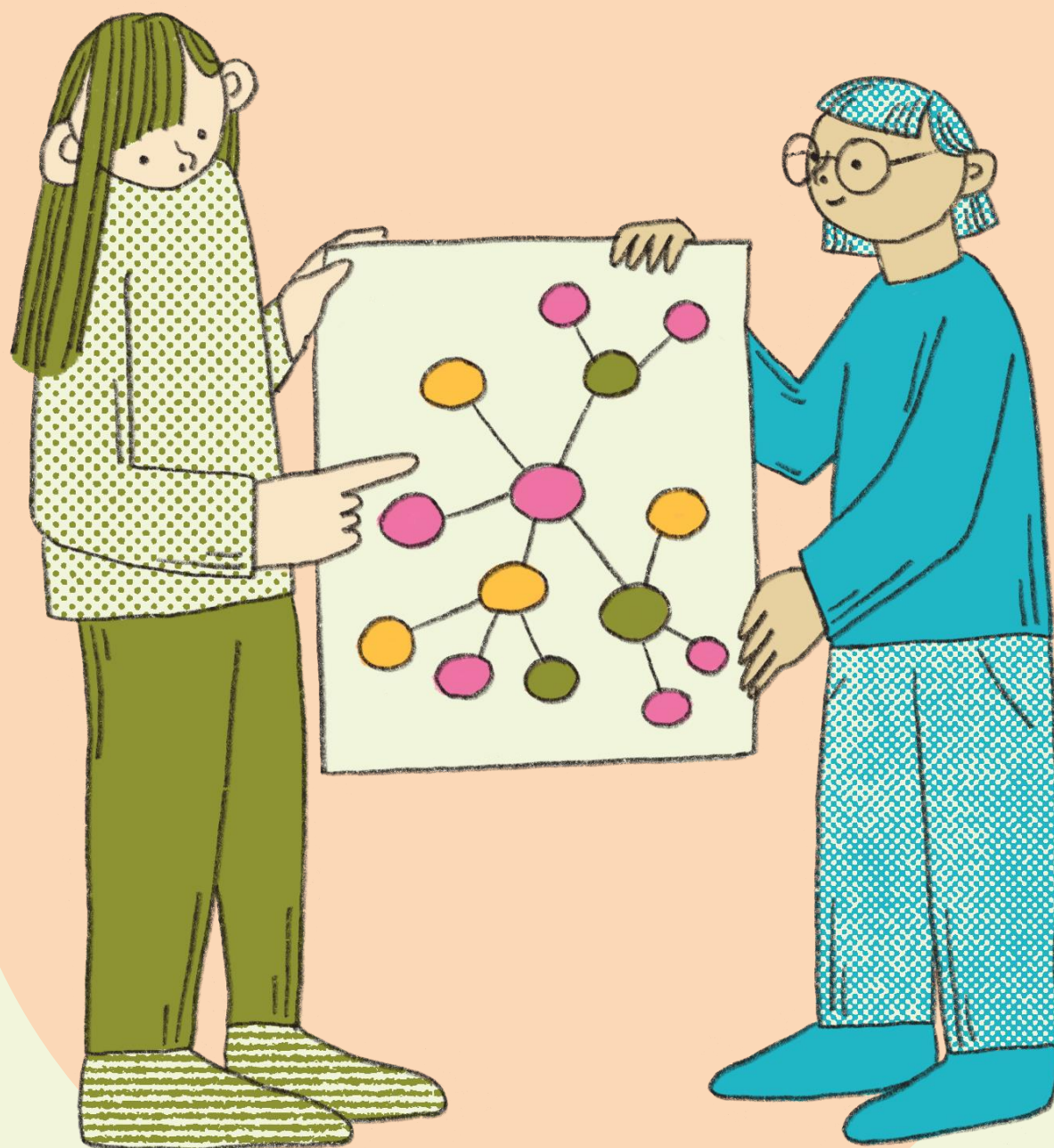

6. Poistetaan osallistumisen esteitä

- Tunnistetaan katveessa olevat väestöryhmät ja kohdennetaan viestintää ja palveluja heille (P)
- Otetaan huomioon [haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät](#) kulttuuristen oikeuksien toteutumisessa (E-S) ⁶
- Edistetään [kulttuuritoiminnan saavutettavuutta](#) osana sosiaali- ja terveystalvveluja (Ky) ⁷
- Tuetaan taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien hyvinvointia toteuttamalla [Kaikukortti-toimintaa](#) (E-K, E-S, K, K-P, Ky, P, Po) ⁸
- Lisätään osallistumisen mahdollisuuksia tarjoamalla vertaistoimintaa, kuten [Kulttuuriluotsi-](#) ja [Kulttuurikaveri-](#)toiminta (E-S) ^{9, 10}

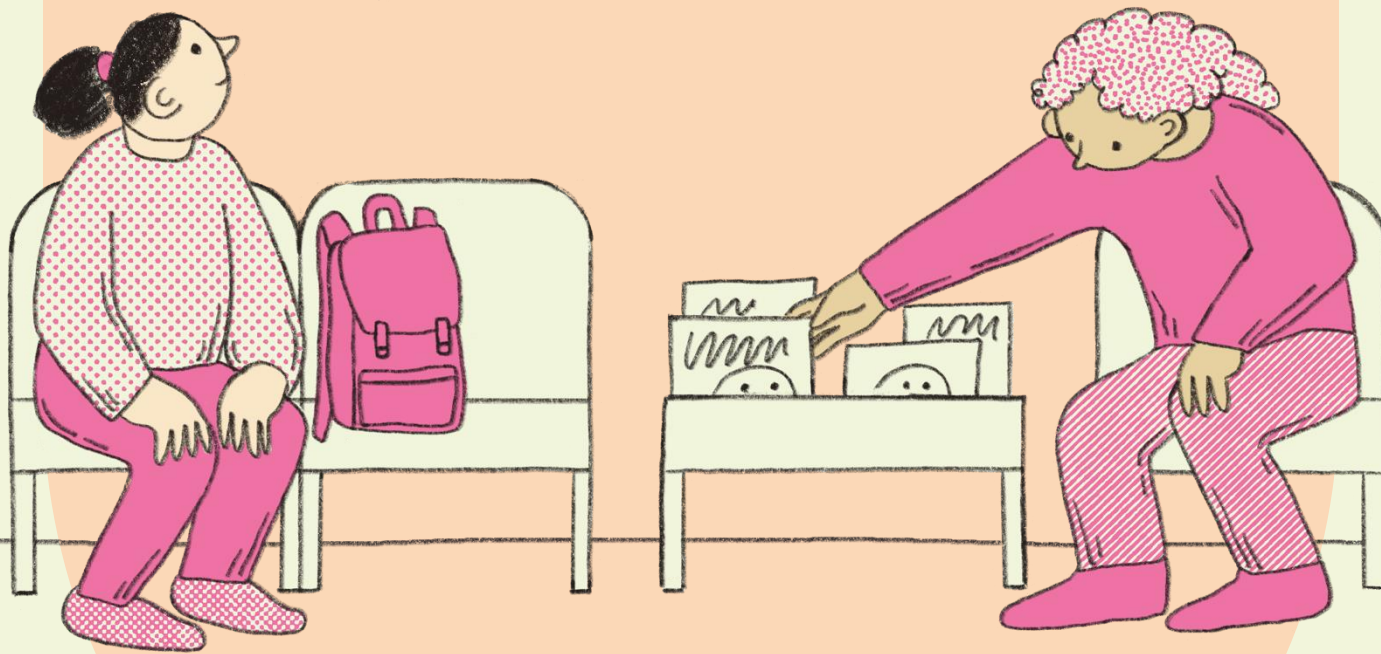
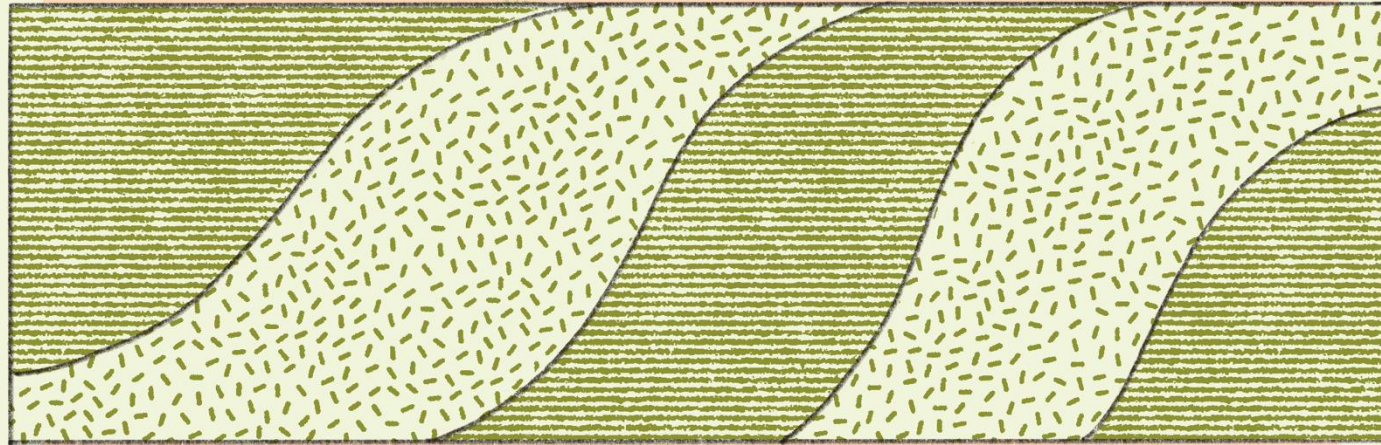
7. Vahvistetaan kulttuurihyvinvointiin liittyvää tietopohjaa ja rakenteita

- Kuvataan kulttuurihyvinvointipalveluiden järjestämisen prosessi (P)
- Määritetään kulttuurihyvinvointipalveluiden laatukriteerit (P)
- Kerätään vaikuttavuustietoa (P)
- Vahvistetaan kulttuurihyvinvointipalveluiden tuottamisen rakenteita, sopimuksellisuutta ja resursseja (P)

8. Ohjataan rahoitusta kulttuurihyvinvointiin

- Määritetään budjetti pitkäaikaishoidon yksiköissä toteutettavia kulttuuripalveluita varten (P)
- Myönnetään järjestöavustuksia kulttuurijärjestöille (P)
- Varataan prosentti rakennus- ja korjausbudjetista taidehankintoihin (E-K, E-S) ¹¹

Hyvinvointisuunnitelmat

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon

kuntayhtymä: Hyvinvointiraportti 2027–2021 ja laaja hyvinvointisuunnitelma vuosille 2021–2025. Käsitelty Etelä-Karjalan hyvinvointialueen aluevaltuustossa 15.6.2022. Luettu 9.8.2024. <https://www.ekhva.fi/hyvinvointialue/tietoa-meista/hallinto/hyvinvointikertomus/>

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue 2022. Hyvä elää Etelä-Pohjanmaalla: Etelä-Pohjanmaan hyvinvointikertomus 2021 ja hyvinvointisuunnitelma 2022–2025. Hyväksytty Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuustossa 20.2.2022. Luettu 9.8.2024.

<https://www.hyvaep.fi/hyvinvointialue/strategiat/>

Etelä-Savon hyvinvointialue 2023. Etelä-Savon alueellinen hyvinvointikertomus 2022 ja hyvinvointisuunnitelma 2023–2025. Hyväksytty Etelä-Savon hyvinvointialueen aluevaltuustossa 11.12.2023. Luettu 9.8.2024.

<https://eloisa.ims.fi/spring/public/5271d37e-94b6-41dc-b305-c973dd725395/fi>

Itä-Uudenmaan hyvinvointialue 2024. Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2023–2025. Hyväksytty Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen aluevaltuustossa 6.2.2024. Luettu 9.8.2024. <https://itauusimaa.fi/tietoa-meista/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/#Hyvinvointikertomus-ja-%E2%80%93suunnitelma>

Kainuun hyvinvointialue 2023. Laaja hyvinvointikertomus 2020–2022, Osa I, Hyvinvointisuunnitelma vv. 2023–2025, Osa II. Hyväksytty Kainuun hyvinvointialueen aluevaltuustossa 6.11.2023. Luettu 9.8.2024.

https://hyvinvointialue.kainuu.fi/sites/sote.kainuu.fi/files/documents/library/2024-01/Alueellinen_hyvinvointikertomus_2022_ja_-suunnitelma_2023-2025.pdf

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue 2023. Keski-Pohjanmaan alueellinen hyvinvointikertomus 2022 ja hyvinvointisuunnitelma 2023–2025. Hyväksytty Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuustossa 29.5.2023. Luettu 9.8.2024. <https://soite.fi/palvelut-ja-yhteys/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen/alueellinen-hyvinvointikertomus/>

Kymenlaakson hyvinvointialue 2020. Kymenlaakson alueellinen hyvinvointikertomus 2020 ja -suunnitelma 2020–2025. Hyväksytty Kymenlaakson hyvinvointialueen aluevaltuustossa 25.4.2023. Luettu 9.8.2024.

<https://kymenhva.fi/hyvinvointialue/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/>

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue 2024. Alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2024–2026. Hyväksytty Länsi-Uudenmaan aluevaltuustossa. 13.2.2024. Luettu 9.8.2024.

<https://www.luvn.fi/fi/hyvinvointikertomus-ja-hyvinvointisuunnitelma>

Pirkanmaan hyvinvointialue 2024. Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2023–2026. Hyväksytty Pirkanmaan hyvinvointialueen aluevaltuustossa 12.2.2024. Luettu 9.8.2024.

https://www.pirha.fi/tietoa-meista/hallinto-ja-organisaatio/sote-palvelut/integraatiotoiminta/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen?p_l_back_url=%2Fhaku%3Fq%3Dhyvinvointisuunnitelma

Pohjanmaan hyvinvointialue 2022. Alueellinen hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma 2023–2025. Hyväksytty Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuustossa 16.2.2022. Luettu 9.8.2024.

<https://pohjanmaanhyvinvointi.fi/tietoa-meista/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/edistamisen-ja-ehkaisevan-tyon-suunnitelmat/#hyvinvointikertomus-ja-suunnitelma>

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue 2023. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2023–2025. Hyväksytty Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen aluevaltuustossa 12.12.2023. Luettu 9.8.2024. <https://vakehyva.fi/fi/node/1785>

Varsinais-Suomen hyvinvointialue 2023. Alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2023–2025. Hyväksytty Varsinais-Suomen hyvinvointialueen aluevaltuustossa 20.12.2023. Luettu 9.8.2024.

<https://www.varha.fi/fi/tietoa-varhasta/hyvinvoinnin-terveyden-ja-turvallisuuden-edistaminen/hynte-johtaminen/hyvinvointisuunnitelma-ja-kertomus>

Materiaali liittyy Taiken [Kansalaisopisto kulttuurihyvinvoinnin välittäjänä –projektiin](#).¹²

Materiaalin laatimisessa on hyödynnetty [Venla Korjan YAMK-tutkintoon liittyvää opinnäytetyötä](#)¹³ (Turun Ammattikorkeakoulu 2024).

Lähteet

¹ Taikusydän: Käsitteet. Kulttuuriset oikeudet. <https://taikusydan.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet/>

² THL: Alueellisia hyvinvointiverkostoja. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/alueellisia-hyvinvointiverkostoja>

³ Taikusydän: Taikusydämen alueellinen verkostotoiminta. <https://taikusydan.turkuamk.fi/alueverkostot/tietoa/>

⁴ AILI-verkosto: Kulttuurikirjaaminen. <https://ailiverkosto.fi/kulttuurikirjaaminen.html>

⁵ Valtioneuvosto: Elintapaohjauksen tarkistuslista. <https://valtioneuvosto.fi/documents/1271139/132877911/ElintapaohjauksenTarkistuslista.pdf/4e07bded-6dd0-61e4-f742-59d03252e998/ElintapaohjauksenTarkistuslista.pdf?t=1662720718208>

⁶ TEPA-termipankki: Haavoittuvassa asemassa oleva väestöryhmä. https://termipankki.fi/tepa/fi/haku/haavoittuvassa_asemassa_oleva_v%C3%A4est%C3%B6ryhm%C3%A4

⁷ Cupore: Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus kulttuuripolitiikassa. https://www.cupore.fi/wp-content/uploads/migrated-assets/tiedostot/tietokortit/cupore_tietokortti_saavutettavuus.pdf

⁸ Kaikukortti. <https://kaikukortti.fi/>

⁹ Kulttuuriluotsitoiminta – vapaaehtoinen tukena kulttuuriosallistumisessa. <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/kulttuuriluotsitoiminta-vapaaehtoinen-tukena-kulttuuriosallistumisessa>

¹⁰ Kulttuurikaveri. <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/kulttuurikaveri>

¹¹ Taike: Prosenttiperiaate. <https://www.taike.fi/fi/prosenttiperiaate>

¹² Kansalaisopisto kulttuurihyvinvoinnin välittäjänä. <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/kansalaisopisto-kulttuurihyvinvointitoiminnan-valittajana>

¹³ Korja, V. (2024): Kansalaisopisto kulttuurihyvinvoinnin välittäjänä. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2024060722189>